

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Тюріної Діни Миколаївни

«Механізми формування державної гендерної політики в умовах
євроінтеграції України», подану на здобуття
наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми дисертації, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Сучасні трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні на шляху євроінтеграції, актуалізують необхідність переосмислення ролі гендерної політики як одного з ключових механізмів державного управління, здатного забезпечити ефективне функціонування демократичних інститутів, дотримання прав людини та соціальну справедливість. У цьому контексті формування дієвих механізмів державної гендерної політики постає важливим кроком до досягнення рівноправного представництва жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя.

Стійке збереження гендерної асиметрії, особливо у сфері прийняття політичних рішень, вимагає удосконалення наявних інструментів та запровадження нових підходів до реалізації принципів рівності.

У зв'язку з цим тема дисертаційного дослідження «Механізми формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України» є своєчасною, суспільно значущою та науково обґрунтованою.

Значущість обраної тематики також підтверджується її зв'язком із науково-дослідною роботою за темою: «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розроблялася Національним університетом цивільного захисту України. У межах цієї теми авторкою досліджено напрями вдосконалення механізмів реалізації державної гендерної політики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна. Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації і винесені на захист, є обґрунтованими. Вони базуються на глибокому опрацюванні широкого кола нормативно-правових актів, що регламентують розвиток управлінських процесів у сфері державної політики, зокрема гендерної, а також на критичному осмисленні наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, що дозволило забезпечити належний рівень обґрунтованості запропонованих теоретичних положень і практичних рекомендацій.

Здобувачем чітко визначено мету, сформульовано завдання, предмет та

об'єкт дисертаційної роботи.

Метою дисертаційного дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування й розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України.

Об'єкт дослідження – гендерна політика держави.

Предмет дослідження – механізми формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України.

У вирішенні поставлених у дисертації завдань автором використано широке коло методів дослідження, що забезпечили комплексний підхід до аналізу об'єкта дослідження. Зокрема, гіпотетико-дедуктивний метод дозволив сформулювати дослідницьку гіпотезу та побудувати евристичні моделі удосконалення механізмів державного управління у відповідній сфері. Структурно-функціональний аналіз сприяв виявленню ключових елементів системи управління, їхніх функцій та взаємозв'язків. Порівняльні методи надали можливість зіставити національні та міжнародні підходи до реалізації гендерної політики. Статистичний метод використано для підтвердження емпіричних висновків щодо поточного стану гендерної політики в Україні. Прогностичний метод допоміг окреслити перспективи розвитку механізмів гендерної політики. Теоретико-концептуальний підхід дозволив інтегрувати результати дослідження у цілісну управлінську концепцію, що враховує сучасні виклики державного управління в контексті гендерної рівності. У сукупності ці методи забезпечили належний рівень наукової обґрунтованості й практичної цінності отриманих результатів.

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць та реферату підтверджує достатність обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації і виносяться на захист. Основні результати дисертаційного дослідження було оприлюднено автором та отримало позитивну оцінку.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи державної гендерної політики України» (с. 26 – 94) визначено наукові засади формування механізмів державної гендерної політики; розкрито понятійно-термінологічний апарат дослідження, охарактеризовано гендер як категорію державного управління та його місце в структурі соціальних відносин; проаналізовано ключові чинники формування гендерної політики, зокрема гендерну структуру ринку праці й зайнятості в сучасній Україні; обґрунтовано теоретичні положення щодо природи гендерної асиметрії та її впливу на державну політику в контексті забезпечення гендерної рівності.

У другому розділі «Методологічні основи механізмів державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України» (с. 95 – 161) визначено специфіку механізмів формування та реалізації державної гендерної політики як інструменту забезпечення гендерної рівності в умовах трансформації

українського суспільства; досліджено особливості правового механізму гендерної рівності в Україні та інших країнах світу з урахуванням міжнародних стандартів; розкрито структуру гендерної політики як складової державної політики та обґрунтовано напрями її розвитку в контексті євроінтеграційних процесів.

У третьому розділі «Аналіз механізмів формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України» (с. 162 – 218) надано характеристику структурних елементів механізмів державної гендерної політики; визначено основні чинники впливу на ефективність реалізації гендерної політики в Україні; розкрито методологію факторного аналізу соціально-політичних та організаційно-економічних аспектів формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграційних змін.

У четвертому розділі «Удосконалення механізмів формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України» (с. 219 – 275) розкрито методологічні основи моніторингу ефективності реалізації державної гендерної політики; визначено напрями удосконалення інформаційного, правового та соціально-інституційного забезпечення механізмів формування гендерної політики; запропоновано методичні підходи до оцінювання результативності механізмів державного управління у сфері гендерної рівності.

Синтез результатів досліджень, отриманих у попередніх розділах, у п'ятому розділі «Стратегічні напрями формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України» (с. 276 – 330) дав змогу запропонувати концептуальну модель формування та реалізації державної гендерної політики; визначити напрями практичного впровадження соціально-інституційного та інформаційного забезпечення гендерної політики; надати рекомендації органам державної влади та інститутам громадянського суспільства щодо удосконалення механізмів управління у сфері забезпечення гендерної рівності в контексті європейських інтеграційних процесів.

Підтверджую наукову новизну положень, висновків, рекомендацій, що містяться у дисертаційній роботі.

Дисертантом *уперше*:

– розроблено й науково обґрунтовано концепцію гендерного ресурсу державної політики та управління як можливості використовувати з метою державної політики та управління здібності людей: а) до репродукції та відтворення людських ресурсів (біологічна компонента) та б) суспільно-політичної, економічної та культурної активності, які визначаються гендерною системою суспільства, гендерними нормами, ролями та цінностями (соціокультурна компонента), також визначено, що гендерний ресурс державної політики та управління є нетрадиційним ресурсом влади нормативного типу, який виступає ресурсом впливу та доступу до прийняття

рішень, може бути реалізований у соціальній, інформаційно-культурній та демографічній сферах життя суспільства, формується й може застосовуватися в державній політиці та управлінні на соцієтальному та інституційному рівнях;

– запропоновано пояснювальну модель ресурсної нерівності гендерних груп, у якій показано, що створення, використання та конвертація основних форм капіталу (приватних ресурсів), що мають окремі індивіди та гендерні групи в цілому, детермінується функціонуванням основних інститутів суспільства – сім'ї, держави, ринку, політичних інститутів та інститутів громадянського суспільства, а також особливостями гендерної системи та режимом відтворення населення, а оцінка динаміки ресурсозабезпеченості гендерних груп, виконана на основі емпіричної операціоналізації поняття «ресурси гендерних груп», дозволяє стверджувати, що скорочення гендерного розриву у володінні ресурсами відбувається в разі посилення в державній політиці соціальної і стратегічної функцій, що передбачають збереження та розвиток людського потенціалу суспільства, а також запровадження інституційних змін в умовах виробництва та використання капіталів у бік вирівнювання можливостей гендерних груп;

– запропоновано принципово новий концептуально-цілісний підхід до процесів, що актуалізують застосування гендерного ресурсу державної політики на соцієтальному рівні та включають: 1) політичні передумови, як-от: зв'язок вирішення завдань політичної модернізації з розвитком громадянського суспільства та громадянської політичної культури; підвищення політичної активності громадян, зокрема жінок; необхідність реалізації в суспільстві принципів соціальної справедливості; 2) соціально-економічні передумови, як-от: зростання значення соціального чинника економіки; необхідність створення умов для високої трудової активності всього населення та подолання соціального утриманства; посилення впливу економічних чинників на гендерні диспозиції; 3) управлінські передумови, як-от: обмеженість традиційних ресурсів влади та управління; включення, у тому числі під впливом міжнародного співтовариства, гендерної проблематики до порядку денного держави; необхідність створення політико-правових та інституційних засад для вирішення завдань подолання гендерної нерівності шляхом проведення державою гендерно орієнтованої соціальної політики.

Крім того, удосконалено:

– методологічні підходи до етапів політичного змісту гендерних відносин шляхом установлення закономірності їхнього переходу від дополітичної фази до постполітичної, які показують, що гендерні відносини є потенційно політичними з моменту виникнення держави, оскільки становлять важливу складову соціальної нерівності, та виділено три етапи в розвитку політичного змісту гендерних відносин: дополітичний, політичний

та пост політичний, утім, на останньому етапі гендерні відмінності в політиці втрачають своє значення, тому що досягається паритет чоловіків і жінок на рівні ухвалення ключових політичних рішень, гендер стає не стратифікуючою, а диференціюючою ознакою соціальних груп та індивідів;

- тенденції модернізації гендерних відносин у суспільстві, які полягають в універсалізації гендерних ролей та скороченні на цій основі гендерного розриву, що розуміється як кількісна різниця у володінні чоловіками й жінками окремими формами капіталів (приватних ресурсів), а також як якісні відмінності, пов'язані з функціонуванням символічної форми. Обґрунтовано, що політична модернізація передбачає зростання політичного капіталу жінок шляхом розширення їхньої політичної участі та представництва, підвищення громадянської активності й подолання відносин соціально-економічної залежності від держави;

- систему передумов актуалізації використання гендерного ресурсу в державній політиці й управлінні шляхом підвищення інтересу держави до інтенсифікації застосування гендерного ресурсу, що пов'язане з розвитком політичних та громадянських свобод, виникненням концепції колективних прав людини третього покоління, активністю жіночих громадських організацій, становленням громадянської політичної культури й подолання психології патерналізму в суспільстві.

Дістали подальшого розвитку:

- класифікації характеру впровадження державою гендерного ресурсу державної політики та управління шляхом використання динаміки гендерного розриву та рівня гендерної асиметрії в суспільстві, які наростають чи зберігаються в разі екстенсивного (розтратного) застосування гендерного ресурсу державної політики, що відбувається за використання в державній політиці консервативного (традиціоналістського) підходу до розв'язування гендерних проблем, гендерний розрив та асиметрія скорочуватимуться в разі впровадження державою інтенсивної (відтворювальної) форми застосування цього ресурсу;

- методологічні та методичні підходи до організації системи гендерної освіти й освіти діючих державних службовців у системі післядипломної освіти, головною метою якої є підвищення гендерної компетентності слухачів шляхом поєднання теоретичних знань із життєвим та професійним досвідом, проведення дискусійних груп і обговорення конкретних ситуацій гендерної нерівності;

- понятійний апарат науки державного управління шляхом уточнення такої дефініції, як гендерний ресурс, яка визначається як здібності та можливості людей до соціального й біологічного відтворення, що характеризують гендерну систему суспільства за допомогою соціально-культурної складової існування потенціалу суспільних змін, пов'язаних з універсалізацією гендерних ролей, подоланням гендерного розриву та

асиметрії в суспільстві, посиленням політичної участі й впливу жінок. Ці можливості, пов'язані з розробкою та реалізацією державної політики щодо процесів формування й використання приватних ресурсів (капіталів) груп чоловіків і жінок для вирішення завдань модернізації та суспільного розвитку.

У сукупності всі ці положення становлять вагомий внесок у розвиток науки державного управління та слугують теоретико-методологічною основою для розробки ефективної, сучасної й результативної державної політики у сфері забезпечення гендерної рівності.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Матеріали дисертаційної роботи викладено у 33 наукових публікаціях. До них належать: одноосібна наукова монографія, 19 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, 4 статті у наукових періодичних виданнях зарубіжних держав (усі індексовані в міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science), а також 9 тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Усі публікації відображають основні наукові результати дисертації та підтверджують її апробацію.

Основний зміст дисертації повно відображений в рефераті.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки і практики. Дисертаційна робота Тюріної Діни Миколаївни є завершеним науковим дослідженням, яке присвячене розв'язанню актуальної наукової проблеми – теоретико-методологічному обґрунтуванню та розробленню практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів формування і реалізації державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України.

Наукові положення, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, здобуті автором самостійно і викладені у наукових працях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті матеріали, які належать особисто авторові.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості та доцільності використання основних положень і висновків дисертації для удосконалення механізмів формування та реалізації державної гендерної політики. Напрацьовані теоретичні узагальнення, понятійно-категоріальний апарат, методичні підходи та практичні рекомендації можуть бути застосовані в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування під час розроблення й ухвалення державно-управлінських рішень у сфері забезпечення гендерної рівності, а також при підготовці наукової, навчальної літератури та освітніх програм у галузі публічного управління, соціальної політики та гендерних студій.

Основні теоретичні положення і висновки дисертаційної роботи використовуються у практичній діяльності Департаменту міжнародного співробітництва Харківської міської ради (довідка від 20.05.2024 р.);

Управління освіти адміністрації Новобаварського району Харківської міської ради (довідка від 22.05.2024 р.), Харківського обласного центру зайнятості (довідка від 06.06.2024 р.); відділення поліції № 2 Харківського районного управління № 1 Головного управління національної поліції в Харківській області (довідка від 25.07.2024 р.); Управління державної казначейської служби України у Краснокутському районі Харківської області (довідка від 31.07.2024 р.); в освітньому процесі Національного університету цивільного захисту України (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження від 05.01.2023 р.); Харківського інституту Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (довідка впровадження результатів дисертаційного дослідження від 10.06.2024 р.).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертаційної роботи, її цілісність, наукову складову та логіку викладу матеріалів, разом з тим можна зробити декілька зауважень і звернути увагу на дискусійні положення дисертаційної роботи Тюріної Діни Миколаївни:

1. У дисертаційному дослідженні авторкою запропонована модель структури комплексного механізму гендерної рівності, яка дозволяє виявити взаємозв'язки й взаємозалежності між компонентами, збудувати прогностичні варіанти й перспективи розвитку гендерного поступу суспільства, проте потребують додаткової деталізації основні принципи створення та функціонування комплексного механізму забезпечення гендерної рівності.

2. У підрозділі 3.1 «Методологія факторного аналізу організаційно-економічного механізму державної гендерної політики» авторкою не зовсім повно надано змістовну характеристику проблем, присутніх на рівні формування державної гендерної політики України в умовах європейської інтеграції.

3. У підрозділі 4.3 «Соціально-інституціональний механізм формування гендерної державної кадрової політики» авторкою запропоновано концептуально-цілісний підхід до процесів, що актуалізують застосування гендерного ресурсу державної політики на соціальному рівні, однак недостатньо повно розкрито специфіку цього підходу.

4. У дисертаційній роботі систематизовано досвід зарубіжних країн у формуванні гендерної політики держави, проте відсутній узагальнений авторкою висновок відносно того, що саме стосовно зарубіжного досвіду щодо вдосконалення державної гендерної політики доцільно застосовувати у вітчизняній практиці.

5. Також у підрозділі 4.3 «Соціально-інституціональний механізм формування гендерної державної кадрової політики» авторкою надано

пропозиції щодо усунення гендерної асиметрії у володінні владними ресурсами, однак недостатньо конкретизовано, які негативні наслідки може викликати подібна асиметрія.

Вищенаведені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи Тюріної Діни Миколаївни.

Відповідність роботи вимогам до докторських дисертацій.
Дисертаційна робота Тюріної Діни Миколаївни «Механізми формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України» є завершеною науковою роботою, в якій вирішено актуальну наукову проблему, що полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами спостережень. Наукові результати проведених досліджень опубліковані у фахових виданнях.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Тюріної Діни Миколаївни «Механізми формування державної гендерної політики в умовах євроінтеграції України» відповідає вимогам пунктів 6-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 (зі змінами та доповненнями), а саме: є завершеною самостійною кваліфікованою науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі науки державного управління, що розв'язують конкретні наукову проблему, а її автор – Тюріна Діна Миколаївна заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри соціології і публічного управління Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», доктор наук з державного управління, професор

Підпис Володимир МОРОЗ
ЗАСВІДЧУЮ:
НАЧЕРНИЙ СЕКРЕТАР
НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
[Signature]
20...р.